

Megjelenési adatok:

Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

XVIII. fejezet

AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA¹

A) Az alapvető jogok biztosa intézményének alkotmányjogi szabályozása

A hatályos **Alaptörvény** az alapvető jogok biztosára és helyetteseire vonatkozó alkotmányi szabályokat „**Az állam**” című **részben** állapítja meg, de az Alaptörvény más cikkeiben is található az alapjogi biztossal kapcsolatos rendelkezések. Az Alaptörvény 30. cikke egyrészt **funkció-meghatározást** végez – megjelölve a biztos és helyettesei legfontosabb feladatait –, másrészt **rögzíti e tisztség betöltésének szabályait**. Az Alaptörvény úgy rendelkezik, hogy az alapvető jogok biztosára és helyetteseire vonatkozó részletes szabályokat törvény – vagyis **nem sarkalatos törvény** – határozza meg. Ez az alapvető jogok biztosáról szóló **2011. évi CXI. törvény** (Ajbtv.).

B) Az alapvető jogok biztosának államszervezetben elfoglalt helye és jogállása

I. Az alapvető jogok biztosának helye az államszervezetben

Az alaptörvényi meghatározás szerint az alapvető jogok biztosának **fő funkciója** az **alapjogvédelmi tevékenység** ellátása. A biztos **feladataként** az Alaptörvény rögzíti, hogy az **alapvető jogokkal kapcsolatban** tudomására jutott **viSSzásságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja**, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez. A **helyettesek a jövő nemzedékek** érdekeinek, illetve a Magyarországon élő **nemzetiségek** jogainak védelmét látják el.

1. Az alapvető jogok biztosa intézményének szervei sajátosságai

a) Az alapvető jogok biztosa az Alaptörvény által konstituált, meghatározott feladatra létrehozott **önálló alkotmányos szerv**, amely egyszemélyi **állami szervnek** minősül, mivel **egyetlen tisztségből áll**: minden döntés a biztos kezében van, helyettesei és munkatársai az ő iránymutatásai szerint látják el feladataikat. **Nem önálló államhatalmi ág, de** a többi hatalmi ágtól – és minden más szervtől is – **független**. A függetlenség az ombudsmani intézmény **legfontosabb garanciája**. A biztos a feladatát **általános hatáskörű, országos illetékességű** szervként látja el.

b) Feladatait a **helyetteseivel való munkamegosztásban** végzi. A **helyetteseknek önálló feladatkörük** van, sajátos **szakombudsmanként** működnek, de önálló hatáskörük nincs, mert a helyettesek feladatterületéhez **önálló döntési jogkör nem** kapcsolódik.

c) Az alapjogi biztosi intézmény **elnevezésében** ugyan **már nem utal az Országgyűlésre**, de alaptörvényi feladat-meghatározása következtében **funkcionális** szempontból **szorosan kötődik a parlamenthez**, bizonyos értelemben az **Országgyűlést** a parlamenti ellenőrzés során **segítő, külső szervként** működik. **Szervezeti értelemben** tehát nem része az

¹ A fejezet az OTKA K 109319. sz. szerződése alapján az OTKA támogatásával jött létre.

Országgyűlés szervezetének, attól elkülönült, **önálló** szervet és tisztséget jelent, de **funkcionális értelemben** a biztos a parlament egyik fő tevékenységének – a **parlament** **kontrollnak** – a **megvalósításához** járul hozzá, vagyis ennyiben az **Országgyűlés** egyik **feladatának ellátását támogatja**. Az alapvető jogok biztosa és a parlament közötti sajátos viszonyt jelzi, hogy a **biztos megbízatását** az **Országgyűléstől** kapja, de **eljárása során független**, csak az Alaptörvénynek és a törvényeknek van alárendelve, intézkedéseit ezek alapján hozza meg, tevékenységével összefüggésben **nem utasítható**. A biztos **évente beszámolási kötelezettséggel** tartozik az Országgyűlésnek, de a beszámoló el nem fogadása a biztos közjogi helyzetét nem érinti. A parlamenti **képviselők jogosultak** a biztoshoz a feladatkörébe tartozó bármely ügyben – felvilágosítás kérése érdekében – **kérdést** intézni. Az alapjogi biztos **tanácskozási joggal részt vehet** és **felszólalhat az Országgyűlés ülésén**. Az Országgyűlés a biztost a plenáris ülésen való megjelenésre **kötelezheti** is.

2. Az alapvető jogok biztosa intézményének funkcionális jellemzői

a) Az alapvető jogok biztosa az Alaptörvény szerint tehát **alapjogvédelmi tevékenységet** lát el, vagyis **működésének célja és funkciója az alapvető jogok érvényesülésének garntálása**. Ennek következtében az alapjogi biztos az államszervezetben a **jogvédelmi háló fontos elemét** jelenti.

Az alapjogi biztos az **alapjogvédelmi funkciót nem kizárólagosan** látja el, de más szervekhez képest **jellegzetes módon** végzi. Tevékenységének minden esetben kettős természete van: egyrészt sajátos jellegű **egyéni** (szubjektív) **alapjogvédelem**, másrészt **objektív alkotmányvédelem** jellemzi. Az előbbi a visszásságok által érintett polgár érdekében történik, míg az utóbbi az alkotmányosság és a jogállamiság megvalósulását, az állam alapvető jogokkal kapcsolatos intézményvédelmi kötelezettségének érvényesülését segíti elő.

b) **Az alapvető jogok biztosa elsősorban a végrehajtó hatalom tevékenységének törvényességét és a polgárok jogvédelmét biztosítja: feladatkörében – az alapvető jogok fokozott védelme területén – elsősorban a közigazgatással szemben lép fel**, általános, külső ellenőrzési hatáskörrel **rendelkezik, vagyis ott, ahol ezt az Ajbtv. lehetővé teszi**, vizsgálatot folytathat, **ha az alapvető jogokkal kapcsolatban visszásság merül fel**. Az ellenőrzési **hatáskör gyakorlása az Ajbtv. által meghatározott szervekre – a hatóságokra – terjed ki**.

Az alapjogi biztos ellenőrzési hatáskörének azonban **szervi, tárgyi, és időbeli korlátja** van. A **szervi** korlát következtében a biztos **nem vizsgálhatja az Országgyűlésnek, a köztársasági elnöknek, az Alkotmánybíróságnak, az Állami Számvevőszéknek, a bíróságnak, valamint az ügyészségnek** – a nyomozást végző szerve kivételével – a **tevékenységét**. Ennek indoka a felsorolt szervek sajátos jellegében és funkcióiban keresendő. Az ellenőrzési hatáskör **tárgyi korlátját** jelenti, hogy az alapvető jogok biztosa **nem járhat el olyan ügyben**, amelyben a határozat felülvizsgálata iránt **bíróági eljárás indult**, vagy amelyben **jogerős bírósági határozat** született.

A hatáskörgyakorlás **időbeli korlátja egyfelől** az a rendelkezés, hogy az alapvető jogok biztosának a vizsgálati lehetősége az **1989. október 23-át követően indult eljárásokra** terjed ki. **Másfelől** időbeli korlátnak minősül az az előírás, hogy ha az ügyben jogerős közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított **egy éven belül** lehet beadvánnyal fordulni, vagyis egy évnél régebbi keletkezésű határozat esetében már nem. Ennek az időbeli korlátnak az érvényesülését a **jogbiztonság** alapvető követelménye teszi indokolttá.

A **visszásság** az Ajbtv. szerint a **hatóság** tevékenysége vagy mulasztása, ha **alapvető jogot sért** vagy annak **közvetlen veszélyével jár**. A hatóság-fogalom körébe sorolja a törvény a **közszolgáltatást végző szerveket** is. Az **alapvető jogok sérelme** a vizsgálat szempontjából tehát nemcsak a jogszabályok tételes rendelkezéseibe való ütközést jelenti, hanem ide sorolható a **veszélyeztetésük** is.

c) Az alapvető jogok biztosa **nem jogszabályalkotó szerv**, tevékenysége nem minősül végrehajtó tevékenységnek, és nem is igazságszolgáltatás. Az alapjogi biztos **kívül áll mind a közigazgatási, mind pedig a bírói eljárásokon, és nem fellebbviteli fórumként működik**: hatósági döntéseket, közigazgatási határozatokat nem hozhat, végrehajtásukat sem függesztheti fel. A biztos **nem jogi formában dönt el jogvitákat, hanem a visszasságokat rendezi és orvoslásukat kezdeményezi**, vagyis a hatékony jogvédelem elősegítése érdekében **elsősorban** más hatósághoz vagy jogvédő szervhez fordul.

Tevékenységeinek jellemzője, hogy **vizsgálatot** folytat, **ajánlásokat** tesz, **közvetít** a vitában álló felek között, **jelentésekben** számol be tapasztalatairól, **eljárásokat** kezdeményez, illetve a **nyilvánosság**hoz fordul. Mivel a biztos nem jogorvoslati eszköz, **nem hoz jogilag kikényszerítő döntéseket**, ezért jelentéseivel, ajánlásaival szemben nem is kell jogorvoslati lehetőséget biztosítani.

II. Az alapvető jogok biztosának jogállása

1. A választás szabályai

a) Az alapvető jogok biztosának javasolt személyt az **Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára**, az országgyűlési képviselők **kétharmadának titkos szavazatával hat évre** választja, és **egyszer újraválaszthatja**.

b) A biztos választásának **általános feltételei** a **jogászi végzettség**, az országgyűlési képviselők választásán való **választhatóság**, valamint a **magyar állampolgárság**. Az Ajbtv. a tisztség elnyeréséhez **további szakmai követelményeket és kizárási okokat** állapít meg.

ba) A **szakmai követelmények** között előírja, hogy a jelöltnek olyan kiemelkedő tudású **elméleti** vagy **legalább tízévi szakmai** gyakorlattal rendelkező **jogásznak** kell lennie, aki a **harmincötödik életévét betöltötte**, és az alapvető jogokat érintő eljárások lefolytatásában, felügyeletében vagy tudományos elméletében **jelentős tapasztalatokkal** rendelkezik.

bb) A **kizárási okok** előírják, hogy **kit nem lehet alapjogi biztosnak jelölni** és megválasztani. Eszerint **nem lehet** biztos az, aki a választásra irányuló javaslat megtételének időpontját **megelőző négy évben** országgyűlési képviselő, nemzetiségi szószóló, európai parlamenti képviselő, köztársasági elnök, a Kormány tagja, államtitkár, önkormányzati képviselő, polgármester, alpolgármester, nemzetiségi önkormányzat tagja, jegyző, a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagja, a rendvédelmi szervek és rendvédelmi feladatot ellátó szervek hivatásos állományú tagja, párt tisztségviselője vagy alkalmazottja volt. Amennyiben a biztos megválasztását követően megállapítást nyer, hogy vele szemben a **megválasztásakor kizáró ok** állt fenn, akkor a megbízatását azon a jogcímen lehet megszüntetni, hogy a **megválasztásához szükséges feltételek** nem állnak fenn.

c) Az államfő által javasolt személyt az Országgyűlés hatáskörrel rendelkező bizottsága meghallgatja, és a személyi javaslatot véleményezi. A biztos **megválasztásához** minősített többség – az országgyűlési **képviselők kétharmadának szavazata** – szükséges. Ha a javasolt személyt az Országgyűlés nem választja meg, a köztársasági elnök legkésőbb **harminc napon belül új javaslatot** tesz. A megválasztott alapjogi biztos a megválasztását követően az Országgyűlés előtt **esküt** tesz. A biztosnak **vagyonynyilatkozatot** kell tennie. Ennek **elmulasztása** esetén – a vagyonynyilatkozat benyújtásáig – a biztos **megbízatását nem gyakorolhatja**, javadalmazásban nem részesül.

2. Az összeférhetlenségi szabályok és a mentelmi jog

a) Az alapjogi **biztos függetlenségét** és elfogulatlanságát azok a **szigorú összeférhetlenségi szabályok** is garantálják, amelyek az alábbiakban foglalhatók össze.

aa) A **hivatali összeférhetlenség** értelmében a biztosi megbízatás összeegyeztethetetlen minden más állami, önkormányzati, társadalmi és politikai tisztséggel vagy megbízatással.

ab) A **foglalkozási összeférhetlenség** szerint a biztos más kereső foglalkozást nem folytathat, és egyéb tevékenységéért – a tudományos, az oktatói, a művészeti, a szerzői jogi védelem alá eső, továbbá a lektori és a szerkesztői tevékenységet kivéve – díjazást nem fogadhat el.

ac) A **gazdasági összeférhetlenség** miatt a biztos nem lehet gazdasági társaság vezető tisztségviselője, felügyelőbizottságának tagja, továbbá gazdasági társaság személyes közreműködésre kötelezett tagja.

ad) A **politikai összeférhetlenség** megköveteli, hogy a biztos nem lehet tagja pártnak, és nem folytathat politikai tevékenységet.

Az összeférhetlenségi okok megszüntetésének kötelezettsége kizárólag az Országgyűlés által **már megválasztott alapjogi biztossal szemben** áll fenn.

b) Az Ajbtv. az alapjogi biztos tevékenységének zavartalan ellátása érdekében az **országgyűlési képviselőkkel azonos mentelmi jogot** – felelősségmentességet és sérthetetlenséget – biztosít számára.

3. Az alapvető jogok biztosa megbízatásának megszűnése

A megbízatás **megszűnési eseteinek** szabályai **az alábbiakban** foglalhatók össze.

a) A **megbízatási időtartam** – a hat év – **letelte**.

b) Az alapjogi biztos **halála**.

c) A biztos **lemondása**. A lemondást írásban kell közölnie az Országgyűlés elnökével, aki köteles azt elfogadni.

d) Ha a **megválasztásához szükséges feltételek** – pl. a választhatóság vagy a magyar állampolgárság – **már nem** állnak fenn. Ebben az esetben a megbízatás megszűnéséről az Országgyűlés egyszerű többséggel határoz.

e) Az **összeférhetetlenség kimondása**. Az **Országgyűlés** bármely egyszerű többséggel **dönt** az összeférhetetlenség kimondásának a kérdésében.

f) **Felmentéssel** szűnhet meg a megbízatás, ha az alapvető jogok biztosa **neki fel nem róható okból kilencven napon túlmenően** nem képes eleget tenni megbízatásából eredő kötelezettségeinek. A felmentést bármely országgyűlési képviselő indítványozhatja. A megbízatás megszűnéséről az Országgyűlés szintén egyszerű többséggel határoz.

g) **Tisztségtől való megfosztással** szűnhet meg az alapvető jogok biztosának a megbízatása, ha a biztos **neki felróható okból kilencven napon túlmenően nem tesz eleget** megbízatásából eredő kötelezettségeinek, **vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan** elmulasztja, vagy a vagyonynyilatkozatban lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közöl. A tisztségtől való megfosztást az Országgyűlés összeférhetetlenségi ügyekkel foglalkozó bizottság indítványozhatja. Az Országgyűlés erről szintén egyszerű többséggel határoz.

III. Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatásköre

A biztos az **Alaptörvényben meghatározottak mellett** – ami az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságok kivizsgálását vagy kivizsgáltatását, valamint orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedések kezdeményezését jelenti – az **Ajbtv.-ben megállapított feladat- és hatásköröket gyakorol**. Ezek az alábbiak.

a) A biztosnak tevékenysége során – különösen a hivatalból indított eljárások lefolytatásával – **megkülönböztetett figyelmet** kell fordítania a **gyermek** jogainak, a **jövő nemzedékek** érdekeinek, továbbá a Magyarországon élő **nemzetiségek** jogainak, valamint a leginkább **veszélyeztetett társadalmi csoportok** (így például a **fogyatékossgal élő személyek**) jogainak a védelmére.

b) Fontos **feladata**, hogy **áttekintse és elemezze az alapvető jogok magyarországi helyzetét**.

c) A biztosnak lehetősége van arra, hogy **véleményezze** a feladat- és hatáskörét érintő **jogszabályok tervezetét**, a hosszú távú fejlesztési, területrendezési és a jövő nemzedékek életminőségét egyébként közvetlenül érintő **terveket** és **konceptiókat**, valamint **javaslatot tehet** az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.

d) **Kezdeményezheti** az **Alkotmánybíróságnál** a **jogszabályok** Alaptörvénnyel való összhangjának **felülvizsgálatát**, vagyis a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, és a legfőbb ügyész mellett **utólagos normakontroll** kezdeményezési joga van. Az alapjogi biztos **Alkotmánybírósághoz fordulási joga** nem intézkedés, hanem **önálló hatáskör**. Emellett kezdeményezheti az **Alaptörvény értelmezését**, valamint az **Alaptörvény és az Alaptörvény módosítása** megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt **eljárási követelmények** megtartásának vizsgálatát.

e) **Közreműködik** a feladat- és hatáskörét érintő nemzetközi szerződések alapján készülő **nemzeti jelentések előkészítésében**, figyelemmel kíséri és **értékeli** e szerződések **érvényesülését**, együttműködik alapvető jogok védelmével foglalkozó szervezetekkel.

f) **Elősegíti az emberi jogok érvényesülését és védelmét.**

g) **Ellátja** a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni nemzetközi egyezmény szerinti **nemzeti megelőző mechanizmus feladatait.**

A hatáskörgyakorlás **három fő eszköze** a **vizsgálat**, az **intézkedés** és a **beszámoló**, amelyeket a biztos az **eljárás során** alkalmaz.

C) Az alapvető jogok biztosának vizsgálati eljárása, intézkedései és beszámolója

I. Az alapvető jogok biztosának vizsgálati eljárása

1. A vizsgálati eljárás kezdeményezése

Az alapjogi biztos eljárására **kétféle módon** – egyrészt **a) indítványra**, másrészt **b) hivatalból** – kerülhet sor.

a) Az Alaptörvény biztosítja, hogy az alapvető jogok biztosa **eljárását bárki** kezdeményezheti. Az alapjogi biztoshoz bárki fordulhat, ha megítélése szerint a törvény által **hatóságként nevesített szervek tevékenysége vagy mulasztása** a beadványt tevő személy **alapvető jogát sérti** vagy annak **közvetlen veszélyével jár. További feltételt** jelent azonban az a követelmény, hogy az eljárás kezdeményezésére jogosult a rendelkezésre álló **közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket** – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – **már kimerítette**, illetve jogorvoslati lehetőség **nincs** számára biztosítva.

b) Az alapjogi biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az **alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból** is folytathat eljárást. A hivatalból indított eljárás **természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját** érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének **átfogó vizsgálatára** irányulhat.

Ha az indítványozó kéri, akkor **kilétét** az alapvető jogok biztosa **nem fedheti fel**. Az alapvető jogok biztosához fordulása miatt senkit sem érhet hátrány. A **biztos eljárása ingyenes**. A lefolytatott **vizsgálat eredményéről**, illetve esetleges **intézkedéséről a beadványtevőt értesítenie** kell.

2. Az eljárás megindítása

Az alapvető jogok biztosa a hozzá benyújtott beadvány alapján – **főszabály szerint** – **vizsgálatot** folytat. Ez alól **két kivétel** lehetséges.

a) A biztos a beadványt **akkor utasítja el**, ha az **nem felel meg** a törvényben meghatározott **feltételeknek**, továbbá, ha a beadvány **nyilvánvalóan alaptalan**, vagy az ismételten előterjesztett, és érdemben **új tényt, adatot nem** tartalmaz, vagy pedig a beadvány előterjesztője kérte, hogy **kilétét ne** fedjék fel, és anélkül a vizsgálat nem folytatható le.

b) Az alapvető jogok biztosa a beadványt **akkor utasíthatja el**, ha azt **névtelenül** nyújtották be, vagy megítélése szerint a beadványban szereplő **visszásság csekély** jelentőségű. A beadvány **elutasítását** minden esetben **indokolni** kell. A biztosnak a hatáskörébe nem tartozó ügyre vonatkozó beadványt az arra hatáskörrel rendelkező szervhez kell áttennie.

3. A vizsgálat lefolytatása

a) A vizsgálat során a biztos **különböző eszközökkel** élhet annak érdekében, hogy a **visszásság** fennállásának **megállapításához** szükséges **információkat** megszerezze. Az **alkalmazható eszközök** az alábbiakban foglalhatók össze: a biztos

- a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban **adatokat** és **felvilágosítást** kérhet, valamint a keletkezett **iratokról másolat készítését** kérheti,

- **vizsgálat lefolytatására** kérheti fel a vizsgált hatóság vezetőjét, felügyeleti szervének vezetőjét, vagy az annak lefolytatására a jogszabály által egyébként feljogosított szerv vezetőjét,

- **közmeghallgatáson** részt vehet, valamint

- **helyszíni ellenőrzést** folytathat.

b) Az alapjogi biztos megkeresésének eleget kell tenni. A helyszíni ellenőrzés során az alapvető jogok biztosa vagy a felhatalmazása alapján a vizsgálatot végző munkatársa a **vizsgált hatóság helyiségeibe beléphet**, a vizsgált ügygel összefüggésbe hozható **összes iratba betekinthet**, azokról másolatot, kivonatot készíthet, és a vizsgált hatóság **bármely munkatársát meghallgathatja**. A vizsgálat során beszerzett **iratok** és tárgyi **bizonyítási eszközök nem nyilvánosak**.

A vizsgált hatóságnak az alapvető jogok biztosával **együtt kell működnie**.

c) A biztos az általa lefolytatott vizsgálatról **jelentést** készít, amely **tartalmazza** a feltárt **tényeket**, az ezeken alapuló **megállapításokat és következtetéseket**. A jelentés **nyilvános**.

4. A közérdekű bejelentések vizsgálata

Az alapvető jogok biztosa vizsgálja a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti **közérdekű bejelentéseknek a hatóságok általi kezelésének gyakorlatát**, valamint **kérelemre** az egyes közérdekű bejelentések **megfelelő intézését**.

5. A kivételes vizsgálat

Az Ajbtv. biztosítja a kivételes vizsgálat lehetőségét: ha ugyanis a beadvány alapján feltehető, hogy a **hatóságnak nem minősülő szervezet** tevékenysége vagy mulasztása **természetes személyek nagyobb csoportjának alapvető jogait súlyosan sérti**, az alapvető jogok biztosa kivételesen ekkor is. Ebben a kivételes esetben az alapvető jogok biztosának **jogosítványai szűkebbek**: arra terjednek ki, hogy a biztos szervezettől írásbeli magyarázatot, nyilatkozatot, felvilágosítást vagy véleményt kérhessen. A szervezet ennek során együttműködésre köteles. Környezetet károsító tevékenység esetén a biztos helyszíni ellenőrzést folytathat, és a kivételes vizsgálat eredménye alapján a **hatáskörrel rendelkező hatóság eljárását kezdeményezheti**.

II. Az alapvető jogok biztosának intézkedései

Az alapjogi biztos a visszásság feltárása esetén **a fennálló helyzetet érdemben módosító intézkedés megtételére nem jogosult**: **nincs** tehát **önálló döntési joga** a sérelmes határozat módosítására vagy hatályon kívül helyezésére. Az Ajbtv. azonban meglehetősen széles

intézkedési lehetőséget tesz lehetővé a biztos számára. Ezeket az **intézkedéseket** az alábbiakban lehet összefoglalni.

a) Ha a biztos – a lefolytatott vizsgálat alapján – arra a megállapításra jut, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos **visszásság fennáll**, annak **orvoslására** – a vizsgált szerv egyidejű tájékoztatása mellett – **ajánlást tehet** a visszásságot előidéző **szerv felügyeleti szervének**. A felügyeleti szervnek az ajánlás tekintetében kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az ajánlás kézhezvételétől számított **harminc napon belül** értesítenie kell a biztost. Ha a **felügyeleti szerv** az ajánlásban foglaltakkal **nem értett egyet**, akkor a **biztos** – az egyet nem értést tartalmazó közlés kézhezvételétől számított tizenöt napon belül – **tájékoztatja** a felügyeleti szervet az **ajánlás fenntartásáról, módosításáról** vagy **visszavonásáról**. Ha a **biztos** az ajánlást **módosítja**, azt a megteendő intézkedések szempontjából **új ajánlásnak** kell tekinteni.

b) Ha azonban a biztos – a rendelkezésre álló adatok alapján – úgy látja, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a **vizsgált szerv saját hatáskörben** is meg tudja szüntetni, akkor a **vizsgált szerv vezetőjénél** kezdeményezheti a visszásság orvoslását. A **vizsgált szerv** a kezdeményezésről kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről a kezdeményezés kézhezvételétől számított harminc napon belül – környezetet károsító tevékenység esetén haladéktalanul – **tájékoztatja az alapjogi biztost**. Ha a vizsgált szerv a kezdeményezéssel **nem ért egyet**, akkor – a kezdeményezés kézhezvételétől számított harminc napon belül – **köteles** azt véleményével ellátva a **felügyeleti szervéhez felterjeszteni**. A felügyeleti szervnek – a kézhezvételétől számított harminc napon belül – az állásfoglalásáról, illetőleg a megtett intézkedésről a biztost értesítenie kell. Ha a **felügyeleti szerv** az ajánlásban foglaltakkal **nem értett egyet**, akkor a **biztos** – tizenöt napon belül – arról értesíti a felügyeleti szervet, hogy a kezdeményezést változatlan vagy módosított formában **ajánlasként** tartja-e fenn. Ha a **biztos** az ajánlást **módosítja**, azt a megteendő intézkedések szempontjából **új ajánlásnak** kell tekinteni.

c) Az alapvető jogok biztosa az Alaptörvényben és az Alkotmánybíróságról szóló törvényben meghatározottak szerint az **Alkotmánybírósághoz fordulhat**. Általában azok az esetek sorolhatók ide, amikor a visszásságot alaptörvény-ellenes jogszabály (közjogi szervezetszabályozó eszköz) idézi elő. Ennek megfelelően a biztos kezdeményezheti:

- a jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát (**utólagos normakontroll** eljárást);
- jogszabály **nemzetközi szerződésbe** ütközésének vizsgálatát;
- **hatásköri összeütközés** feloldását, amennyiben a biztos hatáskörét érintő összeütközés áll fenn;
- **önkormányzati rendelet, közjogi szervezetszabályozó eszköz és jogegységi határozat** Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát, ha ennek törvényi feltételei fennállnak.

d) Ha az alapvető jogok biztosa a vizsgálata során észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos **visszásságot önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése** okozza, kezdeményezheti a **Kúriánál** az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának **felülvizsgálatát**. Az ügyben a **Kúria önkormányzati tanácsa jár el**.

e) A biztos a feltárt alapvető joggal összefüggő visszásság orvoslása érdekében a legfőbb ügyész útján **kezdeményezheti az ügyész fellépését**. Az ügyész a fellépés kezdeményezésével kapcsolatos álláspontjáról, esetleges intézkedéséről hatvan napon belül értesíti az alapvető jogok biztosát. Ha a biztos a vizsgálata során alapvető joggal összefüggő

viSSzásságot nem állapít meg, de **jogszabálysértésre utaló körülményt** észlel, a beadványt a legfőbb ügyész útján **megküldheti** az illetékes ügyésznek.

f) Ha az alapvető jogok biztosa vizsgálata során **bűncselekmény** – illetve **szabálysértés** vagy **fegyelmi** vétség – elkövetésének alapos gyanúját észleli, **büntetőeljárást** – szabálysértési, fegyelmi eljárást – kezdeményez az annak megindítására jogosult szervnél. A megkeresett szerv az eljárás megindításával kapcsolatos álláspontjáról – törvény eltérő rendelkezése hiányában – harminc napon belül, az eljárás eredményéről pedig az annak befejezését követő harminc napon belül tájékoztatja az alapvető jogok biztosát.

g) Ha az alapjogi biztos a vizsgálata során a **személyes adatok védelméhez**, illetve a **közérdekű** vagy a közérdekből nyilvános **adatok megismeréséhez** való joggal összefüggő **viSSzásságot** észlel, bejelentéssel fordul a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz.

h) Az alapjogi biztos akkor is intézkedhet, ha álláspontja szerint a **viSSzásság valamely jogszabály**, közjogi szervezetszabályozó eszköz **főlősleges**, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának **hiányára** vagy **hiányosságára** vezethető vissza. Ilyenkor a viSSzásság jövőbeni elkerülése érdekében **javasolhatja** a jogalkotásra (közjogi szervezetszabályozó eszköz kiadására) feljogosított szervnél a jogszabály (közjogi szervezetszabályozó eszköz) **módosítását**, hatályon kívül helyezését, kiadását, illetve a jogszabály előkészítőjénél jogszabály előkészítését, de **nincs** pl. formális törvénykezdeményezési vagy rendeletalkotási joga. A megkeresett szerv az állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről **hatvan napon belül** értesíti az alapvető jogok biztosát.

i) Ha az alapvető jogok biztosa által **vizsgált szerv** vagy felügyeleti szerve **az érdemi állásfoglalás** kialakítását, és az annak megfelelő **intézkedés megtételét elmulasztja**, vagy a **biztos** az állásfoglalással, a megtett intézkedéssel **nem ért egyet**, az **ügyet** az éves beszámoló keretében **az Országgyűlés elé terjeszti**. Ebben az esetben – ha nem az Alkotmánybírósághoz fordult, illetve ha nem az Országgyűlés általi jogalkotásról vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz kibocsátásáról van szó – a biztos kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Ha a biztos megállapítása szerint a **viSSzásság kirívóan súlyos**, illetve az **állampolgárok nagyobb csoportját** érinti, indítványozhatja, hogy az **Országgyűlés** az adott kérdés megtárgyalását már az éves **beszámolót megelőzően tűzze napirendre**. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés – egyszerű többséggel – dönt.

III. Az alapvető jogok biztosának eljárása és intézkedései a nemzeti megelőző mechanizmus keretében

Az Ajbtv. – az általános szabályoktól eltérően – 2015 január 1-jétől indulóan lehetőséget és egyben kötelezettséget is teremt az alapvető jogok biztosának arra, hogy beadvány és felmerült viSSzásság hiányában is **rendszeresen vizsgálja a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot**.

IV. Az alapjogi biztos éves beszámolója

Az alapvető jogok biztosa **évente beszámol** tevékenységéről az **Országgyűlésnek**. Az éves beszámoló a biztos **tevékenységének tapasztalatait** – ennek keretében az alapvető jogok hatósági eljárásokkal kapcsolatos jogvédelmének helyzetét, valamint az általa tett

kezdeményezések, ajánlások fogadtatását és eredményét – foglalja össze. A beszámolót a tárgyévet követő év március 31-ig kell az **Országgyűlés** elé terjesztenie, amit a parlament **köteles** a benyújtás évében **megtárgyalni**. A biztos éves beszámolóját az országgyűlési határozathozattal követően a **Hivatal honlapján közzé kell tenni**, mivel a **biztos tevékenységének** – egyebek mellett – a nyilvánosság ad **kellő nyomatékot**.

D) Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Az alapvető jogok biztosának a feladatával kapcsolatos **ügyviteli és előkészítési teendőket** a **Hivatal** látja el, amelyet az alapvető jogok **biztosa irányít**, és a **főtitkár vezet**. A Hivatal a **központi költségvetés szerkezetében önálló fejezet**.